

Mediation is niet meer weg te denken uit het geschillenlandschap

Demissionair minister Weerwind voor Rechtsbescherming werkt aan een centraal register voor mediators. Zo'n register hangt al geruime tijd boven de markt. In 2016 bracht toenmalig Justitieminister Van der Steur een wetsvoorstel in consultatie dat mede in een dergelijk register voorzag, maar het onderwerp bleef liggen toen hij moest aftreden. Na een motie van de Kamerleden Ellian (VVD) en Knops (CDA) in juli 2022 heeft minister Weerwind het onderwerp weer opgepakt; eind oktober informeerde hij in een brief de Kamer over de voortgang.¹

DOOR HENNEKE BRINK EN FRED SCHONEWILLE FOTO'S JOHN VAN HAMOND

Henneke Brink
is redactielid van dit tijdschrift.

Fred Schonewille
is hoofdredacteur van dit tijdschrift.

Wat waren uw overwegingen om tot dit voorstel voor een register te komen?

Ik heb ooit eens vanuit het Nederlands genootschap van burgemeesters de kennismakingscursus voor mediation gedaan. Zo leerde ik eigenlijk wat mediation is en ook hoe je het kunt inzetten. Als ik praat over toegang tot het recht dan praat ik over toegang tot geschiloplossing, en dan zoek ik naar een laagdrempelige voorziening en kom ik uit bij mediation. Maar een belangrijke volgende vraag is: hoe kan een rechtzoekende of iemand die een geschil heeft, de juiste mediator vinden? Sommige mediators werken met bedrijven, anderen doen familierecht, er zijn heel veel takken van sport. Het is belangrijk dat de burger de juiste mediator kan vinden die aan de kwaliteitseisen voldoet. Het is belangrijk dat dat goed wordt geregistreerd. Daar wil ik aan werken, en ik hoop de mediatorsorganisaties ook. Het moet van twee kanten komen.

Daarbij aansluitend: de motie hierover zegt dat naast de basisregistratie ook de specialismen zichtbaar zouden moeten worden. In de praktijk blijkt dat er eigenlijk geen werk is voor de mediator die alleen maar algemeen is opgeleid. Je moet een specialisme hebben. Hoe worden die

specialismen zichtbaar gemaakt in het register?

Die toegang tot en helderheid van het register is heel belangrijk. En dan gaat het niet alleen om toegang voor organisaties, de burger moet er zelf ook rechtstreeks in kunnen kijken. Het gaat erom dat de gebruiker snel kan zien: op welke mediators kan ik een beroep doen als ik met familierechtelijke vraagstukken zit, en dat de gebruiker ook weet: als ik met andere vraagstukken zit, dan kan ik het register ook raadplegen. Verder zouden naar mijn idee voor elk specialisme kwaliteitseisen moeten worden gesteld waar de mediators aan moeten voldoen. Daar begint het mee. We moeten niet gaan voor de verplating. Mediation is niet meer weg te denken als alternatieve vorm van geschilbeslechting, als alternatief voor juridiseren. Die mogelijkheid moet goed worden geborgd, met kwaliteit en met toegankelijkheid. Maar dat doe ik niet alleen vanuit de ivoren toren. Het is uw vakgebied, ik verwacht dat de verenigingen nu ook echt een stap voorwaarts gaan maken.

Het is helder dat u groot voorstander bent van mediation en vergroting van de toepassing daarvan. Maar anderszijds voert u ook verlaging van het griffierecht in, wat juist kan leiden tot een toename van het aantal gerechte-

lijke procedures omdat procederen daardoor goedkoper wordt. Als een ruimere inzet van conflictoplossing met behulp van mediation de inzet is, waarom dan niet daar primair op focussen?

Het is en-en. De rechter kan ook zeggen: 'Gaat u eerst maar even mediaten.' Voor die situaties hebben we de eerste tweeënhalf uur mediation gratis gemaakt. Daarnaast worden door de Raad voor Rechtsbijstand ook toevoegingen gegeven. Ook verlaag ik de griffierechten. Zo zijn er drie wegen die kunnen leiden tot geschilbeslechting. Want duurzame geschilbeslechting voor de rechtzoekende, dat is waar het om gaat. We moeten de rechtzoekende centraal stellen, niet het instrument.

Ik maak aan jonge advocaten duidelijk dat de sociale advocatuur er ook toe doet

Terwijl die instrumenten toch heel anders zijn. Een rechter kan verwijzen, maar dan is het conflict doorgaans al ver geëscaleerd. Zou het niet logischer zijn het om te draaien en te starten aan tafel om te kijken: 'Wat is hier eigenlijk aan de hand, en is een gerechtelijke procedure wel de beste manier om het op te lossen?'

Nee, de Nederlander heeft toegang tot het recht en de rechter, en die wil ik bieden – te allen tijde, bij alle geschiloplossing. De Nederlander moet het gevoel hebben 'de rechter is er ook voor mij'. Daarnaast maak ik mediation veel bekender met de inzet van *incentives*, en ik geloof ook in verwijzing door de rechter.

Ik ben er ook een groot voorstander van om de sociale advocatuur meer te stutten. Dat hebben we op verschillende

manieren gedaan. Ik maak aan jonge advocaten duidelijk dat de sociale advocatuur er ook toe doet. Er zijn ruim zes miljoen Nederlanders die een beroep kunnen doen op de Wet op de rechtsbijstand als dat noodzakelijk is. Dat is een ongelooflijk aantal. Als ik kijk naar de schaarste van het aantal sociale advocaten, dan maak ik mij zorgen over de toekomst. Als je een sociaal advocaat nodig hebt, ga je die wel vinden? Dit soort vraagstukken moet je breed aanvliegen, met passie en redenerend vanuit maatwerk en mensen.

De ervaring leert dat mensen in conflict zich vaak niet goed kunnen voorstellen dat er zinnige alternatieven zijn voor de rechtsgang. Als je dat inzicht zou kunnen bieden aan de voorkant, dan zou dat hen kunnen helpen met het vinden van de juiste methode die tot een duurzame oplossing kan leiden. Hoe ziet u dat?

De oplossing moet komen uit de dialoog die de mediator faciliteert tussen die twee geschilpartijen, waardoor de oplossing ook geaccepteerd en gedragen wordt door beide partijen. Dat vind ik de kracht van mediation. Enerzijds wil ik zoveel mogelijk dejuridiseren, want ik zie dat het rechtsbestel zwaar overbelast is, maar tegelijkertijd wil ik ook zekerstellen dat de Nederlander toegang kan krijgen tot het recht, en voelt: 'Dit is een rechtsstaat'. In die rechtsstaat is mediation een heel belangrijke bouwsteen.

Zou mediation ook toegang tot het recht kunnen bieden? In wat *legal mediation* wordt genoemd wordt het recht meegenomen in de mediation. De mediator is deskundig op een bepaald terrein, bijvoorbeeld arbeidsrecht of erfrecht, zodat mensen ook weten 'dit is het juridisch kader, ik kan het opzij leggen of het overnemen, ik kan me ertoe verhouden'.

Een mediator neemt natuurlijk zelf geen beslissing in een geschil, kiest geen kant. In veel gevallen kan een mediator zelf de gevraagde juridische kennis hebben. Maar ik kan me ook voorstellen dat de mediator in bepaalde gevallen stelt: 'Gelet op dit vraagstuk adviseer ik de partijen er een specialist bij te halen.'

Dat kan, of hij kan het zelf aanbieden. Die twee varianten zijn er.

Maar de kunst is ook dat je dan wel die neutrale faciliterende, procesbegeleidende rol vasthoudt. Daar zit een spanningsveld in.

Je geeft als mediator nooit zomaar advies, maar je kunt zeggen: 'Als u naar de rechter zou gaan, dan is dit de manier waarop de transitievergoeding wordt berekend.' Zo is er toegang tot het recht op een andere manier.

Het beschikken over communicatievaardigheden is ook een kerncompetentie van de mediator. Daardoor kan deze benoemen wat een mogelijke werkelijkheid zou kunnen zijn, bezien vanuit het perspectief van het recht. Op die manier kan mediation ook toegang tot het recht bieden, het speelt zich altijd af in de onvoltooid toekomstende tijd en het laat wat mij betreft toch onverlet dat die drie ingangen die ik noemde blijven bestaan.

Ik las onlangs over een restaurant dat de vegan optie centraal zette en als eerste aanbod. Vlees bleef ook op de kaart staan, maar er kwam meer dan twee keer zoveel vraag naar die vegan optie, alleen omdat die als eerste werd aangeboden, als de *default option*. Zo'n voorbeeld maakt duidelijk hoe je een systeem kunt veranderen. Wat is het beste voor de mensen, en maak daarvan de standaardoptie. Hoe ziet u dat?

Laten we eerst een goede basis hebben. Mediation is bekend, mediation doet ertoe, we moeten een register hebben en zorgen dat de infrastructuur helder en toegankelijk wordt. Dan hebben we vervolgens drie keuzes op het palet: een mediation, de rechter, en de advocaat of de mediator met een toevoeging van de Raad voor Rechtsbijstand. Die laatste mogelijkheid heb ik vorige week met 26 miljoen euro ondersteund. Nu vind ik het vooral belangrijk dat de Nederlander weet dat mediation ertoe doet en dat het van toegevoegde waarde is.

Klopt het dat u nog niet weet waar het register wordt ondergebracht, maar dat u de Raad voor Rechtsbijstand als optie ziet? Wat zijn daarbij uw overwegingen?

Er zijn meer opties, en die zijn onderwerp van discussie. Ik voer met betrokken partijen de dialoog over het register, maar als op die basis geen beslissing kan worden genomen, dan neem ik die, want de Nederlander die een geschil heeft staat centraal. Oplossingen moeten we goed laten landen in dit land. Het gaat mij erom dat het register er goed in slaagt kwaliteit te monitoren en te registreren, dat het inzichtelijk is en goed kan inspelen op de veranderende behoeften van de samenleving. Dat leidt tot een levend register van hoge kwaliteit; het is geen statisch geheel. Ook de herkenbaarheid moet in orde zijn, mensen moeten het eenvoudig kunnen

vinden. Als ik zeg: toegang tot het recht, dan bedoel ik ook toegang tot het register.

Hoe moeten we dat register voor ons zien? Wordt het een digitaal platform waar mensen makkelijk hun weg kunnen vinden?

Dat zou fantastisch zijn dat je een soort digitale bibliotheek binnenloopt en denkt 'ik heb een mediator nodig', intikt wat je precies nodig hebt en de mediator die je zoekt direct tevoorschijn komt. Maar het moet ook fysiek te bekijken en beschikbaar zijn. We hebben ook een generatie die niet digitaal vaardig is.

Terugkijkend op de afgelopen regeerperiode, hoe bezieet u dan de resultaten daarvan?

Mediation wordt steeds belangrijker. In mijn gesprekken met de president van de rechtbank hoor ik vaak dat rechters meer kijken naar mediation. Ik ben daar heel positief over, dat het wordt toegepast en dat men de weg vindt.

Stel dat u niet terugkomt in een volgend kabinet, wat zou dan uw advies zijn aan een volgende minister op dit dossier?

Mediation is niet meer weg te denken uit het geschillenlandschap. Ik draag mediation, de beroepsgroep en alternatieve geschilbeslechting een warm hart toe. Het leidt tot duurzame oplossingen. Mediation doet ertoe. Los van welke politieke kleur dan ook en los van wie er op deze stoel komt te zitten. Een eventuele opvolger moet er vooral mee doorgaan. ■

NOOT

1. *Kamerstukken II 2023/24, 29279, nr. 724, reactie op de motie van de leden Ellian en Knops over het ontwikkelen van één centraal mediatorsregister.*